

Szőlészet és borászat

ROVATVEZETŐ: Dr. Hajdu Edit, Dr. Dula Bencéné

Lengyelország egy új szőlő- és bortermelő ország?

Dr. Baglyas Ferenc

PAE Kertészeti és Vidékfejlesztési Kar, Kertészeti Tanszék, Kecskemét

2014. augusztus első hetében, a Kecskeméti Főiskola szőlőtermesztés oktatójaként, az Erasmus oktatócseré program keretében, ellátogattam Lengyelországba a Krakkói Jagelló Egyetemre. Hihetetlennek tűnik, de itt a bornak ezer éves történelme van. Az első termelők a ciszterciták voltak, később csatlakoztak hozzájuk más szerzetesrendiek is, akik Kis-Lengyelországban, Mazóviában, sőt még Pomerániában is telepítettek szőlőültetvényeket. A mai Lengyelország területén Zielona Góra környékén folyt a leghosszabb ideig bortermelő tevékenység. Ez a borrégió a II. világháború végéig a németországi Rajnai borvidékhez tartozott. Annak ellenére, hogy a lengyel területek klímája sohasem kedvezett igazán a szőlőtermesztésnek, a történelem folyamán folyton változó lengyelországi területeken mindig is termesztettek szőlőt, és készítették bort.

Éghajlati körülmények Lengyelországban

Lengyelországban egyelőre nem igazán lehet beszélni a bor minőségének állandó színvonaláról, de a szőlők minőségéről sem. Kimondottan nagy szerepet játszik az országban az éghajlat és az időjárás, amely gyakran egyszerűen „szórakozik” a borok készítőivel. Igazából az éghajlat Lengyelországban mérsekelt, de a szőlészek és borászok szempontjából kiszámíthatatlan.

Ősszel sokkal kevesebb a napsütés, ezért a kékszőlőknek és a hosszabb tenyészidejű szőlőfajtáknak rövidebb idő jut az érésre. Zielona Góra és környéke enyhébb teleknek örvend, és több eső is esik arrafelé. Zielona Góra és Tarnów tengelye dombos terület, a „tengely” és környéke Lengyelországban a legmelegebb éghajlatúnak mondható.

Fajtaösszetétel

Lengyelországban zömmel rezisztens szőlőfajtákat termesztnek, de megtalálhatóak a világfajták is. Még az 1980-as években rendszeresen mentek a lengyel szőlőt kedvelők Kecskemétre, a Szőlészeti és Borászati Kutató Intézetbe rezisztens szőlőfajtákért. Főként a rövid tenyészidejű és rezisztens (Reflex, Reform, Refrén, Esther, Fanny, Pölöskei muskotály stb.) szőlőfajták után érdeklődtek, és szaporítóanyagait magukkal vitték telepítésre.

Általában azt mondják, hogy a lengyel bor savas, alacsony a cukortartalma, a szüret sem igazán bőséges. A borászok és néhány szakértő szerint Lengyelországban a *Seyval Blanc* szőlőnek van a legnagyobb esélye, az felel meg leginkább a lengyel környezetnek (általában valóban ez a legalkalmasabb a lengyel körülményekhez viszonyítva). Már más perspektívája van a nemesített és főként rezisztens szőlőfajtáknak. *Reményt keltő a* fehérbort adó német nemesítésű *Hibernal*

és a magyar származású Bianca. A vörösbort adó változatok közül Lengyelországban a szintén német nemesítésű *Regent szőlőfajta* jöhet szóba. A Krakkói Mezőgazdasági Egyetemen 13 rezisztens borszőlőfajtát, köztük a 'Bianca'-t is, vizsgálták azért, hogy megállapítsák melyik a legalkalmasabb az északi termőterületeken való termesztésre. Nézték a növekedési erélyt, terméshozamot, mérték a szőlő oldható

1. kép Ryszard Piatek nemesítővel e cikk szerzője egy Aletta tőke előtt

2. kép Bianca

sótartalmát, titrálható savtartalmát, savösszetételét, polifenol-tartalmát és antioxidáns-aktivitását. A legmagasabb cukor:sav arányt a 'Regent' fajta mutatta, melyet a 'Hibernal', a 'Muscat Odejsskij' és a 'Bianca' követett. A 'Hibernal' után a 'Bianca' törzsének körmérete volt a legnagyobb, ami egyrészt a növekedési erélyt, másrészt a téltűrést mutatja. A sav mennyiségét és összetételét illetően a 'Bianca' szintén kedvező eredményeket mutatott.

Zawada kisvárosban, Krakótól kb. 50 km-re északnyugatra él egy szőlőfajtagyűjtő, Ryszard Piątek, aki kb. 600 fajtát termeszt fóliasátor alatt. Ezek között megtalálható sok magyar bor- és csemegeszőlő-fajta is. Az ottani körülmények között sikeres a Bianca, Aletta, Fanny (1-2. kép), míg a késői érésű, fagy és betegségekre érzékeny fajtákat (pl. Teréz, Pölöskei muskotály, Favorit, Szőlőskertek királynéja muskotály) kivette a gyűjteményből.

A Lengyel Agrárpiaci Ügynökség adatai azt jelzik, hogy a 2012/2013-es borévben 49 pincészet volt bejegyezve, amelyek összesen 99,49 hektáron gazdálkodtak.

A lengyel körülmények között a bor készítése hatalmas kihívásnak tűnik, akár ha az éghajlati viszonyokról, akár ha a bor előállításának bürokratikus voltáról beszélünk. Bor palackozására 2012-ben kb. 12 termelő jelentkezett be legálisan.

A lengyel borkészítőknek nincs családi tradíciójuk, a legtöbb új gazdálkodók, vagy csak kiegészítő foglalkozásként művelik szőlőiket. Vannak, akik új életet kezdenek, mások egyszerűen felfedezték maguknak a bor világot külföldön járva, az ottani pincészetekben tartott borkóstolókon.

A lengyel borászok többsége nem mezőgazda, inkább kisvállalkozó, akik azon vannak, hogy pincészetüket piacon tartsák. Nagy részük napi munkája közben saját hibájából tanulva próbál bort termelni, időnként részt vesz speciális oktatósokon. *A borászok egyetértenek abban, hogy a legnagyobb akadályt a borkészítés fejlődésének útjába a lengyelországi jogszabályok gördítik* (a bor készítéséről szóló jogszabályokat 2009-ben hozták meg), amelyek nem teremtik meg a lehetőségeket a szőlészetek számára, és mesterséges akadályokat emelnek a

borkészítés elé. Eddig még nem alakultak ki a hivatalos szőlővidékek.

Az utóbbi években a lengyelországi bortermelés lassú újjászülésének lehetünk tanúi: a borral foglalkozók újabb és újabb szőlőfajtákat telepítenek, professzionális szőlőültetvényeket hoznak létre. Jellemzően mégis inkább kisebb pincészetek létesülnek, ahol nagyrészt lelkes emberek foglalkoznak borkészítéssel.

Lengyelországban 39 fehér- és 32 kékszőlőfajta termesztendő. A Lengyel Központi Statisztikai Hivatal 2005-ben Lengyelországban kb. 2000 szőlőtermelőt tartott nyilván, ám a pincészetek területe csupán 155 hektárt tett ki. Az Agrárpiaci Ügynökség adatai azt jelzik, hogy a 2012/2013-es borévben 49 pincészet volt bejegyezve, amelyek összesen 99,49 hektáron gazdálkodtak (nem regisztrált pincészetek kb. 700-800 hektár területet foglalnak el). A regisztrált bortermelés a 2012/2013.

1. ábra Lengyelország szőlőtermesztésre alkalmas vidékei

2. ábra Szőlészetek és borászatok a mai Lengyelországban

borévben 428,47 hektolitert tett ki. Jellemzően a 10-20 ár nagyságú, tehát a nem túl nagy, szőlőültetvények dominálnak. Az egy hektárnál nagyobb szőlőbirtokok már nagynak számítanak. A legnagyobb szőlőültetvény is csak 22,8 hektáros.

A mai Lengyelországban a Podkarpacie régióban és környékén, valamint a Kis-Lengyelországban (Małopolska) művelt szőlőültetvények és borászatok fejlődnek a legdinamikusabban (1-2. ábra).

A Podkarpacie (Kárpátaljai) régió

Még nem is oly rég, a szőlő nem számított szokatlan, tájidegen növénynek Kárpátalján: gyakran előfordult házak mellett az udvarokban, kertekben és lugasokban. A szőlőfajták azonban nem voltak alkalmasak jó bor készítésére. Az új, hibrid fajták megjelenése óta a kárpátaljai borászatok fejlődésének vagyunk tanúi.

Kis-Lengyelország régió

Szőlőművelést már a IX. században folytattak Krakó környékén, mivel abban az időben a déli lengyel területek a keresztény Nagy Morva-Birodalomhoz tartoztak. Feltételezhetően abban az időben Krakó volt a legrégebb borászati központ az akkori lengyel területeken. A Wawel hegyén megtalálták a legidősebb pincészet maradványait, ami még a 900-as évek előtről maradt fenn. Ma Bielanyban (Krakó elővárosában) a Kamalduli rend kolostora mellett épül ki a 12 hektáros Srebrna Góra pincészet.

A „Winnica nad Dworskim Potokiem” pincegazdaság a Jagelló Egyetemhez tartozik, és több száz éves tradíciót ápol, mivel az egyetem már századokkal ezelőtt is saját pincészetrel rendelkezett. Jelenleg még a tél eleji első fagygal kell harcolniuk, hogy az ültetett tőkét megvédjék. Sikerüket jelzi, hogy már öthektáros szőlőültetvényt gondolnak.

Zielona Góra – a legősibb borvidék

Másik – történelmileg legidősebb – szőlészeti régió a mai Lengyelország területén Lubuskie megyében, Zielona Góra vidékén található. Történelmi szempontból nézve Zielona Góra és környéke a lengyel szőlészet és borászat első számú pontja, a lengyel szőlészet és borászat történelmi fővárosa. Ez a terület megőrizte múltja gazdaságát és tájait. A város környékén a szőlőkertek már valószínűleg a XII. században jelen voltak. Az első városi hivatali iratokban említés történik a Zielona Góra területén megművelt szőlőültetvényekről, miszerint 1314-ben, amikor a pestisjárvány elérte a várost, a lakosság a járvány elől a közeli szőlőhegyekre menekült. Ezen a szőlővidéken is elsőként az ottani szerzetesek foglalkoztak szőlőműveléssel. Később róluk példát véve kezdtek szőlőültetvényeket telepíteni földjeiken az ottani földesurak, majd jóval később a város polgárai és az egyszerű városlakók is. Maig burjánzanak a vadszőlők az ún. Szőlők Hegyén (Winna Góra). A szüret 1852 októberében vált ünneppé, amikor a város polgármestere hivatalosan azt ki is hirdette.

A 2011/2012-es borévben Lubuskie megyében, főként Zielona Góra környékén 14 többhektáros szőlészet volt regisztrálva. A szőlő művelésének ezen a környéken kedvez a kellemes óceáni klíma. Bár Zielona Góra és vidéke az ország legmelegebb területének nevezhető, mégis Lengyelországban épp ezen a tájkon volt 2011-ben a legfagyosabb időjárás. Ezen a területen található a legnagyobb szőlőt művelő gazdaságok. Sulechówban (Lubuski megyében) meg is alapították az Állami Szakfőiskolát, amelynek tulajdona 35 hektár föld Zaborze város környékén, ahol a legnagyobb lengyel szőlészeteket szeretnék megalapítani.

Ezen a vidéken nagyon jók az időjárási körülmények majdnem olyan jók, mint a közép-európai „klasszikus borvidékeken”. Itt, Wrocław környékén műveli 22,8 hektáron szőlészetét az eddigi legnagyobb pincészetet működtető szőlőgazdaság, a „Jaworek Winnica”.

Kis szőlőhegyek tulajdonképpen egész Lengyelország területén talál-

hatók. Lengyelország közepén és északon, itt-ott ráakadhatunk szőlőkertekre, sőt, még észak-nyugaton is, a Balti tenger mellett, vagy épp a Mazuri tavak környékén, ahol például a „Winnica Kolonia Rusek” szőlészetre bukkantam. Ezen a vidéken, télen a hőmérséklet akár -35°C is lehet!

Lengyelországban a megtermelt szőlőből a lakosság borfogyasztására nem tudnak elég bort előállítani, ezért azt nagyrészt importálják. Korábban a magyar boroknak nagy dicsősége volt a lengyelek körében. Az utóbbi évtizedekben azonban a gyenge minőségű exportborainkról megváltozott véleményük.

Mégis, miként válassza a magyar bort a lengyel?

A borfogyasztás nagy divatja után csökkent az 'istenek italának' népszerűsége: 2005-ben még a lengyelek 80%-a fogyasztott bort, 2008 decemberében azonban ez az arány csak 64%-ot tett ki. A múlt évben – az Euromonitor International adatai alapján – Lengyelországban kb. 95 millió liter bort adtak el. A lengyelek a francia, olasz és spanyol borokat tartják a legjobbaknak. Kár, hogy az igazán jó magyar borok nem jutnak el a lengyel boltok polcaira. ***A ma Lengyelországban kapható magyar borok két jellegzetes csoportot alkotnak: az egyik a mindennél jelenlévő nagyon olcsó, gyenge minőségű, legegyszerűbb tokaji bor (főként szamorodni, esetleg 3 puttonyos aszú), és a – főként Eger környékéről beszerzett – vörösbor, amit a nagyobb magyar áruházak az alsó polcaikon tartanak, és 3-4 euróért árulnak, bár némelyik már 2,5 euróért is megvásárolható. A másik, kisebb csoportot az ismert magyar termelők borai teszik ki. Ezek borszaküzletekben, sajnos időnként irreális áron vásárolható meg (nemegyszer a magyarországi ár háromszorosáért). Lassan ugyan megjelennek a közepkategóriás borok is, de még mindig határozottan az első csoport a dominánsabb.***

Ma a megkérdezettek több mint fele (57%-a) fogyaszt bort, és minden harmadik válaszadó fog rendszeresen a kezébe poharat. A „The

International Wine and Spirit Research Group” szerint Lengyelországban a borfogyasztás 2016-ra 107,6 millió literre fog nőni, ami 25%-os növekedést jelent 2010-hez képest. Mégis, az átlag lengyel évente csupán 3 liter bort fogyaszt.

Ez alatt a borok iránt az érdeklődés egyre nő. A bor értékes divat lett. A kedvező változás eredményeképpen a fogyasztás átlagosan 5%-kal nő évente, sőt 2011 októberétől 2012 szeptemberéig a borpiaci eladások 11,4%-kal nőttek. Ez többek közt ***a lengyel alkoholfogyasztási szokások változását jelzi, a lengyelek egyre több bort fogyasztanak.*** A Lengyel Statisztikai Hivatal szerint 2012-ben Lengyelországba 2,3 millió hl különböző országból származó bort importáltak.

Egy felmérés kimutatta, hogy a lengyelek 5%-a spontán rákérdezésre felismeri, és kis rávezetéssel már 15%-a meg is tudja nevezni az Egri Bikavért. Az édes borok közt találva a lengyelek 13%-a megemlíti Tokajt, de már 40% az, akik némi segítséggel felismerik a tokaji borokat (tulajdonképpen a legjobb arány volt a felmérés alatt az édes borok közt). A felmérések azt mutatták, hogy a ***lengyelek leginkább a féledes és az édes borok után érdeklődnek*** (a kimutatások szerint 12%-a).

Nagy kár, hogy a magyar bor nem állandó vendég lengyel kedvelőinek poharában. Talán, majd ha nő a könnyen hozzáférhető kínálat minősége, az versenyképes árat teremt. S így lehet esély, hogy visszatérjünk a hagyományokhoz, és a magyar bort – mint egykor, évszázadokig – igazán a magunkénak, sajátunknak érezzük. Érdemes lenne élővé tenni ezt a tradíciót!

